

ULOGA JLS-a I KOMUNALNOG REDARSTVA U GOSPODARENJU OTPADOM

UVOD

Uređenost okućnice ogledalo je vlasnika, no osim pojedinačnog doprinosa za uređenost naselja veliku ulogu imaju i službe zadužene za provedbu propisa pojedine jedinice lokalne samouprave (u daljnjem tekstu: JLS). Stoga, ako su ispunjeni svi preduvjeti glede infrastrukture i komunalna tvrtka s ugovorom za to područje odrađuje svoj redoviti posao na prikupljanju komunalnog otpada, nameće se pitanje zašto i dalje nailazimo na divlje deponije odnosno na otpad tamo gdje ne bi smio biti. Nažalost, opće je poznato da se „nered“ u okolišu događa uglavnom kada mjerodavne službe više ne rade, tj. uvečer i za vrijeme vikenda. No, može li se stanje dovesti u red, okoliš sanirati i učinkovito gospodariti otpadom na nekom području, prije svega ovisi o JLS-u i učinkovitom komunalnom redarstvu.

PLANOVI I OBVEZE JLS-a KOD GOSPODARENJA OTPADOM

Na temelju članka 21. Zakona o održivom gospodarenju otpadom (N.N., br. 94/13. i 73/17. – u daljnjem tekstu: Zakon) definirana je obveza donošenja Plana gospodarenja otpadom JLS-a, u kojem se navodi sljedeće:

(1) Plan gospodarenja otpadom JLS-a i Grada Zagreba sadrži najmanje sljedeće:

1. analizu, te ocjenu stanja i potreba u gospodarenju otpadom na području JLS, odnosno Grada Zagreba, uključujući ostvarivanje ciljeva,
2. podatke o vrstama i količinama proizvedenog otpada, odvojeno sakupljenog otpada, odlaganju komunalnog i biorazgradivog otpada te ostvarivanju ciljeva,
3. podatke o postojećim i planiranim građevinama i uređajima za gospodarenje otpadom te statusu sanacije neusklađenih odlagališta i lokacija onečišćenih otpadom,
4. podatke o lokacijama odbačenog otpada i njihovom uklanjanju,
5. mjere potrebne za ostvarenje ciljeva smanjivanja ili sprečavanja nastanka otpada, uključujući izobrazno-informativne aktivnosti i akcije prikupljanja otpada,
6. opće mjere za gospodarenje otpadom, opasnim otpadom i posebnim kategorijama otpada,
7. mjere prikupljanja miješanog komunalnog otpada i biorazgradivog komunalnog otpada,

8. mjere odvojenog prikupljanja otpadnog papira, metala, stakla i plastike te krupnog (glomaznog) komunalnog otpada,
9. popis projekata važnih za provedbu odredbi Plana,
10. organizacijske aspekte, izvore i visinu financijskih sredstava za provedbu mjera gospodarenja otpadom,
11. rokove i nositelje izvršenja Plana.

(2) JLS i Grad Zagreb dužan je za prijedlog plana gospodarenja otpadom iz stavka 1. ovoga članka ishoditi prethodnu suglasnost upravnog tijela jedinice područne (regionalne) samouprave nadležnog za poslove zaštite okoliša (u daljnjem tekstu: nadležnog upravnog tijela), odnosno Ministarstva za prijedlog plana gospodarenja otpadom Grada Zagreba.

(3) Nadležno upravno tijelo, odnosno Ministarstvo izdaje prethodnu suglasnost ako utvrdi da je prijedlog Plana gospodarenja otpadom JLS-a, odnosno Grada Zagreba usklađen s odredbama ovoga Zakona, propisa donesenih na temelju ovoga Zakona i Plana.

(4) Plan gospodarenja otpadom JLS-a, odnosno Grada Zagreba donosi predstavničko tijelo JLS-a, odnosno Grada Zagreba.

(5) Plan gospodarenja otpadom JLS-a, odnosno Grada Zagreba donosi se za razdoblje od šest godina, a njegove izmjene i dopune po potrebi.

(6) Plan gospodarenja otpadom JLS-a, odnosno Grada Zagreba objavljuje se u službenom glasilu JLS-a, odnosno Grada Zagreba.

Nakon donošenja i usklađivanja Plana gospodarenja otpadom pojedine JLS, kada se jednom donese, JLS prema stavku 1. članka 28. Zakona na svojem području trebaju osigurati:

1. javnu uslugu prikupljanja miješanog komunalnog otpada i biorazgradivog komunalnog otpada,
2. odvojeno prikupljanje otpadnog papira, metala, stakla, plastike i tekstila te krupnog (glomaznog) komunalnog otpada,

3. *sprečavanje odbacivanja otpada na način suprotan ovom Zakonu te uklanjanje tako odbačenog otpada,*

4. provedbu Plana,

5. donošenje i provedbu plana gospodarenja otpadom JLS-a, odnosno Grada Zagreba,

6. provođenje izobrazno-informativne aktivnosti na svojem području i

7. mogućnost provedbe akcija prikupljanja otpada.

KOMUNALNO REDARSTVO

Prema stavku 1. članka 36. Zakona provedbu obveza iz točke 3. stavka 1. članka 28. Zakona osigurava osoba koja obavlja poslove službe nadležne za komunalni red JLS-a (u daljnjem tekstu: komunalni redar), i to:

1. mjerama za sprečavanje nepropisnog odbacivanja otpada,
2. mjerama za uklanjanje otpada odbačenog u okoliš što uključuje i uklanjanje naplavljenog morskog otpada.

Mjere iz točke 1. stavka 1. ovoga članka uključuju:

1. uspostavu sustava za zaprimanje obavijesti o nepropisno odbačenom otpadu,
2. uspostavu sustava evidentiranja lokacija odbačenog otpada,
3. provedbu redovitog godišnjeg nadzora područja JLS-a zbog utvrđivanja postojanja odbačenog otpada, a posebno lokacija na kojima je u prethodne dvije godine evidentirano postojanje odbačenog otpada,
4. druge mjere u skladu s odlukom predstavničkog tijela JLS-a.

Dakako, ovo je samo jedan dio poslova komunalnog redarstva čije se djelovanje temelji na odredbama iz Zakona o komunalnom gospodar-

stvu (N.N., br. 68/18.) koji je stupio na snagu 4. kolovoza 2018. godine. Svaka JLS je prema tom Zakonu dužna u roku od godine dana od njegovog stupanja na snagu, donijeti i Odluku o komunalnom redu kojom se dodatno definiraju polja djelovanja, a samim time daju i smjernice za postupanje komunalnom redaru, shodno problematici unutar naselja za koje je nadležan. Konkretno, ako to usmjerimo na problem gospodarenja otpadom, Odlukom o komunalnom redu propisuje se uređivanje naselja, čistoća i čuvanje javnih i javnih zelenih površina, sakupljanje, odvoz i postupanje sa sakupljenim otpadom.

Dosadašnje postupanje komunalnih redara bilo je često puta ograničeno nemogućnošću uzimanja osobnih podataka u slučajevima kada bi se u zateklo počinitelja koji odbacuje u okoliš otpad, ali i to će se s vremenom promijeniti jer su im povećane ovlasti. Najčešći problemi su bili i s otpadom odloženim na privatnim česticama koje graniče s javnom površinom, tj. problemi s odloženim otpadom u dvorištu ili neuređene odnosno zapuštene parcele usred naselja. Probleme s otpadom na državnom zemljištu odnosno namjerno odbacivanje otpada na takve čestice sada JLS mogu rješavati u suradnji s Ministarstvom državne imovine. Problemi s otpadom na privatnim česticama moraju se rješavati s vlasnicima odnosno korisnicima zemljišta, a kad su isti nepoznati ili nedostupni treba svakako primijeniti raspoložive pravne opcije i ne čekati godinama s uklanjanjem, a troškovi će se već nekako i nekad namiriti ako JLS unaprijed planira sredstva za takvu namjenu u skladu s Planom gospodarenja otpadom.

Od komunalnih redara očekuje se prisutnost na terenu i oni su ovisno o okolini u kojoj djeluju možda najbolje upućeni tko i kakve radnje obavlja na njihovom području, te koje pravne ili fizičke osobe moguće pokušavaju ili postupaju sa svojim otpadom mimo propisa. Naravno da u većim sredinama to na taj način ne funkcionira. Zato postoje naši sugrađani za koje JLS treba poboljšati sustav prijavljivanja nelegalnih radnji i pojavu divljih deponija kao što je i predviđeno u planovima gospodarenja otpadom.

Svakako valja napomenuti da Zakon o komunalnom gospodarstvu dopušta i opciju po kojoj

više JLS-a može zajednički koristiti raspoložive komunalne redare na svojim područjima, čime se povećava njihov teritorij za nadgledanje i eventualno postupanje u slučaju kršenja odredbi Odluke o komunalnom redu. Komunalni redari će morati proći niz edukacija i prema propisu će morati imati minimalno obrazovanje u rangu završene gimnazije ili četiri razreda srednje strukovne škole. Sve je to neophodno jer nakon izvida na terenu i utvrđenja prekršaja dolazi korištenje ovlasti koje su im dodijeljene, a za kraj preostaje odrađivanje možda najvećeg dijela posla u uredu.

U skladu s dobivenim ovlastima komunalni redar može:

- izdati usmeni nalog (hitne intervencije, opasnost za život, zaštita imovine i sl.),
- izdati pisani nalog na zapisnik,
- izdati rješenja kojima se naređuje postupanje stranke za otklanjanje zatečenih nepravilnosti odnosno usklađenje s propisanim odredbama, po potrebi i putem treće osobe o trošku stranke,
- naplatiti novčane kazne na licu mjesta,
- izdati obvezni prekršajni nalog ili optužni prijedlog i dr.

Ono što će izdvajati komunalne radare u odnosu na moguću dosadašnju praksu jest činjenica da će nositi službenu odoru i službenu iskaznicu, no njihov izgled će ovisiti o odlukama predstavničkog tijela u JLS. Sada s dodijeljenim prijeko potrebnim ovlastima u provedbi nadzora nad provedbom Odluke o komunalnom redu komunalni redari su također ovlašteni:

- zatražiti i pregledati isprave (osobna iskaznica, putovnica, izvod iz sudskog registra i sl.), na temelju kojih može utvrditi identitet stranke, odnosno zakonskog zastupnika stranke kao i drugih osoba nazočnih nadzoru,
- uzimati izjave od odgovornih osoba zbog pribavljanja dokaza o činjenicama koje se ne mogu izravno utvrditi, kao i od drugih osoba nazočnih nadzoru,

- zatražiti pisanim putem od stranke točne i potpune podatke i dokumentaciju potrebnu u nadzoru,
- prikupljati dokaze i utvrđivati činjenično stanje na vizualni i drugi odgovarajući način (fotografiranjem, snimanjem kamerom, videozapisom i sl.),
- obavljati i druge radnje u svrhu provedbe nadzora.

U ruralnim područjima za razliku od gradova komunalni redari će zasigurno imati drugačijih slučajeva kršenja propisa i postupanja jer je manje pravnih osoba ili fizičkih osoba – obrta čijim djelovanjem nastaje problematični proizvodni otpad, tako da će težište biti uglavnom na komunalnom ili građevnom otpadu jer navike tzv. „vikendaša“ i prolaznika često puta nisu na razini onoga čega se inače drže u svojim naseljima.

Grad Zagreb je specifičan i po broju stanovnika i po najvećem broju poslovnih subjekata na jedinicu površine u Hrvatskoj, a slično je stanje i u drugim većim gradovima gdje su komunalni redari podijeljeni po područjima, tako su zbog velike količine „papirnato“ posla, za terenski dio u nekim gradovima zaposleni komunalni izvidnici koji:

- obavljaju stalnu i neposrednu kontrolu i izvide na javnim površinama u svrhu održavanja komunalnog reda u vezi s održavanjem čistoće, kretanjem pasa, nad vanjskim izgledom pročelja zgrada, spomenika, spomen-ploča i skulptura, stanjem komunalnih objekata i uređaja, vozilima koja se ne upotrebljavaju u prometu, nepropisno postavljenim reklamama, plakatima, panoima i oglasima, uklanjanjem snijega i leda i leda s krovova zgrada, kolodvora, tržnica na malo, taksij stajališta, pločnika ispred uličnih lokala, prodajom i izlaganjem proizvoda izvan prostora otvorenih tržnica,
- snimaju i osiguravaju fotozapis i o uočnim nedostacima i oštećenjima obavještavaju komunalnog redara,
- vode evidenciju o obavljenim izvidima, izrađuju izvješća te obavljaju i druge poslove po nalogu.

TKO MOŽE BITI I KOLIKO KOMUNALNIH REDARA TREBA IMATI JLS

Odgovor na ovo pitanje nije u matematici, već ga može ponuditi sama lokalna samouprava jer izgradnjom infrastrukture za gospodarenje otpadom i pozitivnim mjerama osiguravaju se građanima opcije za ispravno postupanje s vlastitim otpadom umjesto kršenja propisa. Loše uređeni i otpadom zatrpani dijelovi naselja trebaju nažalost biti pod češćom prismotrom službi pa i videonadzorom, dok kod dobrih primjera za više naselja posao može odrađivati i jedan komunalni redar.

Odakle dobiti ljude za ovaj posao? Stručnu spremu manje-više mogu zadovoljiti svi kandidati, a uglavnom bi trebali dolaziti iz okoline u kojoj će raditi, no ne i nužno. U komunikaciji sa sugrađanima imat će uvid u događanja na dnevnoj osnovi, a skidanjem odore njihovo djelovanje ne bi smjelo prestati jer upravo u vremenu kada ne rade mogu uočiti nedopuštene radnje, a time će se prije ili kasnije morati baviti. Naravno da se ne očekuje da budu „stražari“, ali moraju htjeti riješiti problem u svojoj okolini.

S obzirom da se zna što i na koji način komunalni redar mora raditi svoj posao, preostaje „samo“ nalaženje profila osobe koja će zadovoljiti kriterije i biti u stanju svakodnevno obnašati tu dužnost među svojim sugrađanima, što znači ponekad i protiv njih. Školovanje je samo početni okvir, ali osim spremnosti rada za zajednicu u kojoj se živi, volja za proučavanjem i primjenom zakonskih propisa sužavaju dosta izbor pojedinaca. Kada se putem javnog natječaja izabere najkvalitetniji kandidat/kinja, iste treba i kvalitetno educirati, omogućiti učenje kroz razmjenu uz mentorstvo i to na praktičnim primjerima, kako bi bili što učinkovitiji na povratku u svoju JLS.

Pravodobno djelovanje i zakonski rokovi unutar kojih treba neki problem riješiti uz učinkovito sudstvo, u mnogome bi komunalnim redarima olakšali svakodnevno postupanje. Predviđena mogućnost kažnjavanja pravnih osoba u rasponu od 10.000,00 do 40.000,00 kuna ili fizičkih

osoba od 2.500,00 do 10.000,00 kuna trebala bi biti dovoljna „prijetnja“ bilo kome, tko u provedbi nadzora namjerava onemogućavati komunalnog redara.

ZAKLJUČAK

Ako sve sada navedeno rezimiramo, nameću se opet pitanja, kako to da po gradu i šumama nailazimo na divlje deponije glomaznog otpada, na zapuštenim česticama niču brda građevnog otpada i slično?

Odgovor je u činjenici da sve JLS jednako ne ulažu u infrastrukturu, također i u nepostojanju ili nedovoljnom broju reciklažnih dvorišta odnosno lokacija za prihvata i oporabu građevnog otpada pod kontrolom nadležnih tijela, u strožem kažnjavanju počinitelja, ali i u prije spomenutom izostanku ovlasti komunalnih redara. Ključ rješavanja problema gospodarenja otpadom u rukama je nekolicine izabranih ljudi u JLS-u, učinkovitim komunalnom redarstvu, kao i u promjeni svijesti građana u vezi s postupanjem s otpadom.

Rad komunalnih redara i obrasci postupanja nikako ne mogu biti jednaki u cijeloj zemlji, ali za sve je ključna prisutnost na terenu, suradnja s građanima i rezolutna primjena ovlasti i to bez utjecaja lokalnih političara koji pojedinačne slučajeve nastoje riješiti mimo uobičajenih postupaka.

Briga za okoliš i uređenost naselja s uhodanim sustavom gospodarenja otpadom na području JLS-a istu izdižu na ljestvici poželjnosti boravka u istoj, a komunalni redari trebaju postati prva crta obrane tih pozitivnih vrijednosti i servis građanima.

Kada dođemo do razine promišljanja da je uređenost i čistoća naselja prioritet kvalitetnijeg življenja svakog pojedinca ali i zajednice, tada se neće događati slučajevi čekanja vikenda ili okrilja noći da se pored spremnika za otpad ili u šumu izbaciti stari namještaj i ostali glomazni otpad uz nadanje da to nije nitko primijetio odnosno da nitko neće podnijeti prijavu protiv takve osobe. Za suzbijanje takvih navika moguće je financijski nepopularno rješenje poput postavljanja video-nadzora na problematičnim lokacijama i učinkovito kažnjavanje počinitelja na temelju dokaza. Naime, ako postoji reciklažno dvorište na koje može uvijek bez naknade odnijeti sav glomazni otpad, a komunalni otpad redovito odvozi komunalna tvrtka, tada takve pojedince treba kažnjavati. Svi koje smeta nemar ne bi se trebali ustručavati prijaviti negativnu praksu jer nekad je dovoljna i anonimna poruka na pravo mjesto da se stane na kraj lošoj praksi. Za kraj, svi mi plaćamo naknade, poreze i prireze pa neka službe odrađuju svoj posao i stvorimo za sve poželjnu i od otpada oslobođenu životnu okolinu.

*dr. sc. Branimir Fuk, dipl. ing. rud.
Ministarstvo zaštite okoliša i energetike, Zagreb*